

SCHULTZ MÁRTON

BALÁS P. ELEMÉR

(1883–1947)

I. Életrajz

Tekintettel arra, hogy Balás P. Elemér (teljes nevén: Balás Piri Elemér) életét és tudományos munkásságát már többen feldolgozták, így egy rövid, vázlatos összefoglalóban mutatom ezt be.¹

Balás P. Elemér 1883. január 28.-án született Szabadkán és 1947. december 17.-én halt meg. Jogi diplomáját 1905-ben szerezte meg Kolozsváron. A szerző munkássága és tudományos pályafutása tekintetében a jogász professzió három nagy terrénumában is alkotott. Oktatási tevékenysége tekintetében kiemelhető, hogy 1934-ben habilitált büntetőjogból Szegeden. 1937 és 1940 között tanszékvezető Szegeden, majd ez utolsó évben a magyar polgári és büntető törvénykezési jog és az anyagi büntetőjog professzora lesz Kolozsváron. Kiemelendő ugyanakkor, hogy a magyar jog ekkor még nincs teljesen hatályban Észak-Erdélyben. 1945–1947 között tanszékvezető Szegeden.

Igazságszolgáltatási pályáját Makón kezdte fogalmazóként, ahonnan Szegedre került mint törvényszéki fogalmazó. Ezt követte alügyészi majd ügyészi tevékenysége Nagykikindán. Pályájának csúcsaként a királyi Kúria bírója lett.

Tudományos munkássága, élete körében kiemelendő, hogy akadémiai székfoglalóját 1943-ban tartotta *Perszemlélet és kriminálpolitika* címmel.² 1937-től az Magyar Tudományos Akadémia meghívott tagja, majd rendes tagja.

Több egyesületben, bizottságban és jogi grémiumban vezető tag. A Szerzői Jogi Szakértő Bizottság elnöke, a Törvényszéki Orvosi Vizsgálóbizottság tagja, az Iparjogvédelmi Egyesület társelnöke, a Sajtótudományi Társaság, illetve a Társadalomtudományi Társulat alelnöke.

---

¹ NIZSALOVSKY 1948, 151. pp. RÁCZ 1983, 412–413. pp. PÓLAY 1984, 84–86. pp. ZVOLENSZKI 1998, 174–175. pp. JUHÁSZNÉ ZVOLENSZKI 2018, 837–840. pp.

² Lásd még: *MTA tagajánlások* 1943. MTA, Budapest, 1943. 18–19. pp.

II. Tudományos munkásság

Jóllehet *Balás P. Elemér* mind a magánjog, mind a büntetőjog terrénumában oktató és kutató is, mégis két nagy irány rajzolódik ki, amely a tudományos munkásságát meghatározza. Ezek közül az egyik a tudomány és a technológia új kihívásaival kapcsolatos jogi kérdések voltak, míg a másik a társadalomtudományi alapú ember-dolog duálra épülő társadalmi szemlélet jogi megnyilvánulása és értékelése. Ennél fogva munkásságának bemutatása során e két körülményt leíró sajátos elméletét, a dologi és személyi szemlélet egyes jogágakra vonatkoztatott legfontosabb tételeit emelem a középpontba.

Balás P. Elemér halálának 70. évfordulójára emlékkönyv készült *Koltay András* szerkesztésében. A kötet szerzőinek (*Gellén Klára, Konkoly Zsolt, Koltay András, Mezei Péter, Nótári Tamás, Vallasek Magdolna, Veress Emőd*) *Balás P. Elemér* munkásságára vonatkozó legfontosabb megállapításait az egyes jogterületekkel kapcsolatosan szintén feltüntettem.

Alexander Elster és a trializmus

Ahhoz, hogy a *Balás P.* által képviselt dologi és személyi szemléletet megérthessük, tudnunk kell, milyen tudományos irányok hatottak gondolkodására. Sajnos a Kolozsváron *Balás P. Elemér* által is olvasott könyvek igen csekély száma maradt meg. (A kolozsvári jogi kar Szegedre költözése háborús időben zajlott, csak a könyvek egy része érkezett meg az új egyetemre, a többi eltűnt vagy megsemmisült. Ebben közrejátszott az is, hogy a könyveket vonattal szállították először Budapestre, majd onnan Szegedre.)

A szellemi alkotások trialista szemléletét vallotta *Alexander Elster*, akinek tanakönyvét *Balás Elemér* többször példaként hozza fel.³ *Elster* alapvetően abból indul ki, hogy a szellemi alkotások nem egységet képeznek, de nem is személyi és vagyoni viszonyok egymásmellettiségéből állnak, hanem azokban harmadik elemként a versenyjog is megjelenik. Szerinte az iparjogvédelem fogalmához ennél fogva három elem tartozik: (1) szükséges egy szellemi alkotás, amely (2) forgalomképes formában létezhet, és amely (3) az ipari versenyben való részvételre alkalmas.⁴ Az elsteri gondolat szerint a vagyoni jogi jelleghez szükséges a jogtárgy versenyképessége is,⁵ mégpedig a versenyjog az, amely a személyiségi jogi és a vagyoni jogi mozzanatot kettéválasztja.⁶ Ennél fogva szerinte helyesebb dualizmus helyett trializmusról beszélni.⁷

Balás ugyan nem veszi át teljes mértékben ezt a trialista szemléletet, azonban tételes jogi és a dinamikus dologi szemlélettel kapcsolatos művein látható, hogy a személyi-vagyoni vonatkozásba be-betolul a versenyjog értékelése is. Ő azonban ennek akkora szerepet nem szán, máshogy képzei el jogrendszerbeli helyét, és a szellemi alkotásokba való behatását.

³ ELSTER 1928.

⁴ ELSTER 1928, 6. p.

⁵ ELSTER 1928, 51. p.

⁶ ELSTER 1928, 24. p.

⁷ ELSTER 1928, 25. p.

A személyi és dologi szemlélet társadalomtudományi alapjai

A statikus és dinamikus dologi szemlélet, illetve a személyi szemlélet Balás egész munkásságát végigkíséri. Egyes tanulmányaiban mindig általánosságban, történeti fejlődésükben jellemzi ezeket, majd az egyes jogterületre specifikálva. Ezekből a tapasztalatokból áll össze az elmélet, amelyet a versenyjogra vonatkoztatva szintetizál és ad vissza 1940-ben „*Dinamikus dologi szemlélet a magánjogban. A versenyjog alapproblémája*” c. tanulmányában. Három fogalmat bont ki részletesen: (1) a személyi szemléletet, (2) a statikus és (3) a dinamikus dologi szemléletet. Szerinte a személyi és a dologi társadalomszemlélet lényege általában az ember környezethez való viszonya. „*Ez a viszony alakul különféleképpen az egyes korokban, ahhoz képest, mennyiben áll ember és ember közé az úgynevezett környezet, más oldalról pedig ahhoz képest, mit tekint a különféle korszakokban környezetnek az ember, hozzászámítja-e a többi embert, vagy csupán szoros értelemben veszi a környezet fogalmát, és csak a nem személyi jelenségeket vonja e fogalom alá.*”⁸ Az antik kort a dolgok statikája határozta meg.⁹ A statika az „*emberi akarat állandóságát és érvényesülését akarja biztosítani s ezzel a dolgok rendjét, stabilitását fokozni a társadalom szükségleteinek megfelelő irányban.*”¹⁰ Ez a modern jogrendszerekben legtisztábban a dologi jogban érvényesül, hiszen a társadalom vagyoni viszonyainak alapvető rendjét, szabályait határozza meg.

Nagy jelentőséget tulajdonít a keresztény filozófiának, amelyet még a személyiségi jogról szóló tételes jogi anyag tárgyalása során is kiemel. „*A külső világtól független személyiség koncepciója keresztény gondolat, a kereszténység előtt ismeretlen [...] A keresztény gondolkörben élő ember azután alkalmazza a végtelenség eszméjét a dolgokra is, a külső világ emberenkívüli tárgyaira, ezeket is végtelen erő kifejtésre képesnek tekinti, a „kész természeti adottságaikon túl is, az ember behatása alatt, úgyhogy a dolgok új mozgóképességhez jutnak annál fogva, mert rajtuk az emberi szellemnek, a személyiségnek bélyege. Így a dolgok elszemélyiesednek, mint technikai és szellemi alkotások, kiemelkednek bizonyos mértékig a külső világ tárgyai közül és felemelkednek a személyiség magasabb régióiba.*”¹¹

Büntetőjog

A büntetőjog tekintetében Balás vizsgálódása szintén kronologikus, ezáltal történeti-összehasonlító is. A római jog tekintetében kiemeli, hogy a büntetőjog a statikus dologi szemléleten nyugodott a római magánjoghoz hasonlatosan, azonban nagy hatása az újkori büntetőjogra nem volt. Balás erre a statikus dologi szemléletre vezeti vissza a római büntetőjog csekély jelentőségét és a magánjog (*inuria* tényállások útján történő) előretolulását.¹² Szerinte „*a római joggal ellentétben a középkorban a személyi szemlélet játszott nagy szerepet s ebben a korszakban a büntetőjog is erősen személyi színezetű*

⁸ BALÁS 2018, 488–489. pp.

⁹ BALÁS 1938, 16. p.

¹⁰ BALÁS 1940, 9. p.

¹¹ BALÁS 1941, 626–627. pp.

¹² BALÁS 1942, 16. p.

volt. A büntetések jórészt szimbolikus, tükröző büntetések voltak [...] Nem arról volt szó, hogy mennyiségi, súly szerinti kiegyenlítődség jöjjön létre a bűncselekmény és a büntetés között, hanem a büntetés fő célja az volt, hogy kifejezésre juttassa, milyen bűncselekményt követett el az elítélt, hogy így rettentse el a társadalom többi tagját hasonló bűncselekmények elkövetésétől, hogy megmutassa hogyan jár az, aki ilyen és ilyen bűncselekményt elkövet. A büntetéseknek ilyen szimbolizáló, tükröző jellege kétségtelenül a legnagyobb mértékben személyi szemléleten alapul.”¹³ Nem jelenti ez azt, hogy ne mutatkozott volna meg már ekkor is a dologi elem. Ez azonban nem a büntetés és a bűncselekmény kapcsolatában, hanem a bűnelkövető oldalán jelentkezett. Balás szerint a bűnelkövető felhasználása, a vele szembeni kegyetlenkedések által mindegy dologgá lényegült.¹⁴

Sajtójog

A sajtójog szempontjából Balás P. Elemér a „Rádió, szerzői jog, sajtójog” című művében bontja ki az elméletét, amely leginkább azokon a területeken kerül megmértetésre, ahol a rádió és a szerzői jog egymással találkozik. Balás a német jogirodalmat kritizálja, és szembe megy a Kammergericht¹⁵ álláspontjával abban a kérdésben, hogy a többszörösítés fogalma csak testi tárgyakra szorítkozik-e.¹⁶ Kifejti a két terület, a szerzői jog és a sajtójog egymáshoz való viszonyát, azok jogalkatát. Szerinte a két jogterület „nagyon közel áll egymáshoz, de nem ugyanaz. Közel áll egymáshoz, mert egyiknek is, másiknak is tárgya a külső kifejezésre jutó és mások számára is érthető szellemi tartalom. Addig, amíg az ember lelki életében felmerülő szellemi tartalom kifejezésre nem jut, nincs sem szerzői jogi, sem sajtójogi kérdés. Ahhoz, hogy e két jogág közül akár egyiknek, akár másiknak aktualitása legyen, az kell, hogy olyan jelek jelentkezzenek a külső világban, amelyek más egyéneknek lehetővé teszik, hogy a szellemi tartalmat megértsék.”¹⁷ Ebből az látszik, hogy jellegére nézve mindkét jogot alapvetően a személyi szemlélet hatása alatt állónak tekinti, amely a fizikai világgal való kapcsolata által lesz érzékelhető harmadik személyek számára, és innen ered azon hasznossága, amely a jogi szabályozás alá vethető. Mégsem marad meg a sajtójog pusztán ideális jellegében, hiszen az elsősorban a gazdaságot, a piacot szolgálja. A dologi dinamika több ponton betolul a szabályozásba, ilyen a felelősség kérdése, illetve a jogi védelem, a bitorlás kérdésköre is. Balás rámutat arra, hogy „a sajtójog is, a szerzői jog is, a szellemi tartalom objektíválódását veszi figyelembe, nem a lelki élet belső, kifejezésre nem jutó tényeit. [...] A sajtójogban az objektív szempont a sajtójogi felelősség speciális szabályozási módjában található meg. Ahol külön sajtójogi felelősség van, mindenütt az a helyzet, hogy lényegileg nem az egyént vonják felelősségre azért, amit írt, hanem azt keresik, hogy ki felelős azért, amit sajtó útján közzétettek.”¹⁸

¹³ BALÁS 1942, 17. p.

¹⁴ BALÁS 1942, 17. p.

¹⁵ A Kammergericht berlini fellebbviteli bíróság, amely az ország más részeivel ellentétben nem Landgericht nevet visel porosz hagyományokat követve.

¹⁶ BALÁS 2018, 214. p.

¹⁷ BALÁS 2018, 221. p.

¹⁸ BALÁS 2018, 223. p.

Balás a fonográfot szembeállítja a rádióval azon szempontból, hogy míg a fonográf esetén a közölt tartalom fizikailag megtestesül, rögzítésre kerül maradandó módon egy testi tárgyon, a lemezen, addig a rádiónál ilyet nem talál. ¹⁹ Hasonló szembeállításra lehetünk figyelmesek a kinematográfal összefüggésben. „*A kinematográf is azok közé a készülékek közé tartozik ugyanis, amelyek oly módon fejezik ki a gondolatot, hogy a gondolatot kifejező jelek bizonyos állandósággal vannak megrögzítve egy testi tárgyon, a filmen, és a közzététel abban áll, hogy a film több példányban készül, és tartalmának harmadik személyekkel való közlése bizonyos készülék segítségével, tehát nem közvetlenül az emberi érzékszervek útján [...] történik.*”²⁰ Azt láthatjuk tehát, hogy a személyi és dologi szemléletre vonatkozó szabályok a rádió útján való gondolati közlések más, szerzői jogi műformákkal kerülnek összehasonlításra.

Koltay András összefoglalóan, a sajtójog egészét tekintve mutat rá arra, hogy „*Balás P. Elemér munkássága több tekintetben máig meghaladhatatlan. A szerző sokoldalú géniusz volt, aki nemcsak számos eltérő jogterületen alkotott, hanem egyszerre volt elmélyült kutató és ízig-vérig gyakorlatias szakember, aki nemcsak a sajtószabadság és -szabályozás teoretikus megalapozását szolgáló tanulmányokat tett le az asztalra.*”²¹ *Vallasek Magdolna* a sajtószabadsággal összefüggésben vizsgálja a szerző álláspontját a cenzúra kérdéskörét érintve. Rámutat arra, hogy *Balás Elemér* nem helyezkedik szembe azzal a nézettel, hogy „adott körülmények között a cenzúra jogos, vagy legalábbis elfogadható eszköze a hatalomnak. [...] Balás P. Elemér gondolatmenetében nem merül fel annak a taglalása, hogy a cenzúra mennyiben jogos korlátozása a szólásszabadságnak.”²² *Gellén Klára* a sajtóhelyreigazítási joggal összefüggésben a következőket emeli ki: „*Balás P. Elemér* korát megelőzve látta valójában és komplexitásában a sajtótevékenység jellegét és szerepét, a helyreigazítás jogintézménye mögött meghúzódó célkitűzést és a sajtó tevékenységét korlátozó tényezőket.”²³ Hasonló megállapításokra jut *Vallasek* is: „*Balás P. Elemér* a sajtójoggal is foglalkozó jogászok között az egyike az elsőeknek, akik az új média, a rádió szabályozási kérdéseit is elemezték.”²⁴ *Koltay* szintén felismeri a sajtó dologi jellegének fontosságát *Balás P. Elemér* életművében, és ő azt „magiszterialis műnek” nevezi.²⁵ Végezetül azt emeli ki, hogy „amit *Balás P.* ír, az éppúgy érvényes az internetes kommunikációra, mint kora sajtójára.”²⁶

Szerzői jog

A személyi és dologi szemlélet két vonatkozásban jelenik meg a szerzői joggal összefüggésben, egyrészt annak fejlődésén keresztül az egyik-másik szemlélet előtérbe kerülésének változása tekintetében, másrészt pedig a hatályos jogi értékelés tekintetében.

¹⁹ BALÁS 2018, 232. p.

²⁰ BALÁS 2018, 227. p.

²¹ KOLTAY 2018, 136. p.

²² VALLASEK 2018, 100. p.

²³ GELLÉN 2018, 17. p.

²⁴ VALLASEK 2018, 95. p.

²⁵ KOLTAY 2018, 147. p.

²⁶ KOLTAY 2018, 154. p.

A Szladits emlékkönyvben leközölt *Szerzői jog és dologi dinamizmus* a római jogtól kezdve követi végig a szellemi alkotótevékenység eredményeképpen létrejött művek tekintetében a dologi szemléletet és annak dinamikáját. A római jog tekintetében Kohler és Elster álláspontját foglalja el, és kiemeli, hogy „a rómaiak nem ismerték a szellemi alkotás jelentőségét, sem tárgyi sem alanyi vonatkozásban. Már pedig a szellemi alkotás jelentőségének tudatos elismerése *conditio sine qua non*-ja a szerzői jog védelmére irányuló jogalkotó intézkedéseknek.”²⁷ Ennél fogva a római korban a létrehozott alkotások csak mint dolog kerültek értékelésre, maga az alkotási jelleg jogi értékelést nem nyert, erre egészen a könyvnyomtatás feltalálásáig kellett várni.²⁸ Az alkotás mint olyan mindig magán viseli az alkotó, a szerző személyiségét, ennek értékelését jelenti a személyi szemlélet. Balás szerint alkotásról „csak ott lehet szó, ahol a szabály nem adja meg a cselekvés tartalmi meghatározását, hanem ezt a tartalmat a személynek kell alakitania úgy, amint ez személyiségének megfelelő.”²⁹

A könyvnyomtatás után a személyi szemlélet, az alkotó elismerése ugyan megjelenik, azonban még csak csíráiban. Balás ezt mint folyamatot írja le, amelyben a személyi szemlélet mind nagyobb teret nyer. Rámutat arra, hogy a szerzők kezdetben még anonimak és ezzel személytelenek voltak. Ezt követi az individualizálódás folyamata, amely a szerző nevének feltüntetésében jelentkezik.³⁰ Elszemélytelenedéshez vezet szerző és műve között a könyvnyomtatás feltalálása. Másrésztől a közönség is folyamatosan eltávolodik a művet megalkotó szerzőtől. Balás úgy foglalja össze a dinamikus dologi szemlélet szerzői jogi értékelését, hogy „a szerzői jogban a dolog nem a maga természeti tulajdonságai révén és ezeknek megfelelő fogyasztásra alkalmasságával szerepel, hanem csak annyiban, amennyiben bizonyos szellemi alkotás hordozója, vagyis bizonyos olyan értelemnek kifejezésre juttatója, amely a dolognak természeti jellegétől teljesen idegen, de ennek a különös értelemnek a révén a dolog úgy tekintetik, mint amely – természeti jellegétől függetlenül – önálló jelentőséggel bír a jogi és gazdasági életben, mint amely saját mozgást fejthet ki a forgalomban, amelyet nem fejthetne ki akkor, ha ilyen különös értelmet nem fejezne ki, ha szellemi alkotást nem hordozna. A szerzői jogban is úgy szerepel a dolog, mint önállósult, megszemélyesített, dinamikus tényező.”³¹ Végző soron oda jut el, hogy a dologi dinamizmus kialakulása nélkül a szerzői jog nem is jöhetett volna létre.³²

A második világháború előtti szerzői jogot a dualizmus jellemezte, az addig hatályban levő szerzői jogi törvények (a két törvény) egyike sem rendelkezett a személyiségi jogról, azt a királyi Kúria tette jogszabállyá állandóan követett bírói gyakorlatával³³ a Római Egyezményre is tekintettel.³⁴ Balás P. Elemér a dologi és személyi viszonyok vegyülését a személyiségi és vagyoni jogok dualizmusa folytán a következőképpen interpretálja: „maga a szellemi alkotás [...] dologi szubsztrátumot kíván, mégpedig olyan dolgot, amely maga is kétféleképpen szemlélhető: sztatikusan, mint természeti

²⁷ BALÁS 1938, 7. p.

²⁸ BALÁS 1938, 8. p. NEUMANN 1895, 988. p.

²⁹ BALÁS 1938, 10. p.

³⁰ BALÁS 1938, 18. p.

³¹ BALÁS 1938, 24. p.

³² BALÁS 1941, 664. p.

³³ LEGEZA 2017, 150. p.

³⁴ BALÁS 2018, 699–703. pp.

tárgy és dinamikus, mint értelemnek hordozója, mely a dolgot természeti jellegén túl, önálló mozgással ruházza fel, külön forgalmi lehetőséget nyújt neki. [...] Minthogy azonban a szellemi alkotás, amely dologi szubsztumátumon jelentkezik, már bizonyos mértékig elszakadt alkotójától, az alkotó közreműködése nélkül többszörösíthető stb., ennél fogva a szerző vagyoni jogosítványai nem tapadnak kizárólag az ő személyéhez úgy, mint szellemi vonatkozású jogosítványai, hanem átruházhatóak [...].³⁵ A dologi dinamizmus előretöréseként értékeli Balás a szerzői mű vagyoni értékét, amely által az áruvá válik.³⁶ Ez az áruvá válás tette lehetővé azt, hogy önálló mozgása legyen a szellemi alkotásnak mint dolognak a vagyoni forgalomban.

A szerzői joggal összefüggésben Mezei Péter részletesen elemzi Balás Elemér szerzői jogi törvényjavaslatát, annak rendszerét, dogmatikáját. Mezei is azt emeli ki, hogy több nemzetközi példát is alapul vett a szerző, de mégis olyan megoldásokkal élt, amelyek a magyar hagyományoknak is megfeleltek.³⁷ A szerző személyhez fűződő jogaival összefüggésben Mezei kiemeli, hogy „a személyhez fűződő jogok védelmét Balás P. nem kötötte a vagyoni jogok oltalmára rendelkezésre álló időtartamhoz. Ezzel a Tervezet a francia dualista mintát alapul véve korlátlan időtartamra biztosította volna ezen szellemi érdekek érvényesülését. A hatályos magyar szabályozás végül nem ezt a megoldást, hanem [...] a védelmi időhöz kötött, német monista irányt tette magáévá.”³⁸ Rámutat továbbá a Balás-féle koncepciók nevezéktani újításaira is, amely a szerzői jog magyar irodalmát szintén gazdagította. Mezei szerint a tervezet „számos kiváló kifejezés használatára tett javaslatot, így a többszörözés és a terjesztés szavak a hatályos normának is megkerülhetetlen elemei. Más esetekben azonban a szóhasználat visszhangtalan maradt. Így Balás P. a szerzői mű helyett a szellemi alkotás, a személyhez fűződő jogok helyett a szellemi érdekek, az egyéni, eredeti jelleg helyett »eredetiséget mutató, s ehhez képest egyénien újszerű és közlésre is alkalmas« az írói/irodalmi mű helyett nyelvi alkotás, a felhasználás helyett az értékesítés, az átdolgozás helyett a közvetett elsajátítás [...] kifejezéseket javasolta használni.”³⁹ Mezei mellett Nótári Tamás is kiemeli, hogy Balás a szerzői jog rendszerében mellőzni akarta a műspecifikus szemléletet, és inkább egy általános szabályozás irányába mozdult el.⁴⁰ Mezei úgy foglalja össze a szerzői jogi tervezetet, hogy az „íz-ig-vérig reformer elképzeléseket tartalmazott mind terminológiájában, mind szerkesztésében, és ami a legfontosabb, érdemi rendelkezései között.”⁴¹

Személyiségi jog

A személyiségi jog irodalmát áttekintve csekély a jogintézményt átfogóan leíró művek száma, a magánjogi vázlatok, tankönyvek (pl.: Szladits, Fehérváry, Kolosváry)⁴²

³⁵ BALÁS 1941. 665. p.

³⁶ BALÁS 1941. 684. p.

³⁷ MEZEI 2018, 45. 47. p.

³⁸ MEZEI 2018, 51. p. LEGEZA 2017, 150. p.

³⁹ MEZEI 2018, 46. p.

⁴⁰ MEZEI 2018, 45. p. NÓTÁRI 2018, 91. p.

⁴¹ MEZEI 2018, 54. p.

⁴² SZLADITS 1933. FEHÉRVÁRY 1942. KOLOSVÁRY 1944.

csak 1-2 oldalban foglalkoznak a személyiség védelmével. *Bozóky Alajos* a Fodor-féle magánjogban részletesen feldolgozta a személyiségi jogot,⁴³ ezt azonban még akkor tette, amikor annak nem volt joggyakorlata, mert az nem is volt jogilag elismerve, másrésztől az ott ismertetett szabályok *Gierke* tanain alapulnak,⁴⁴ nagyrészt azok átvételét és a magyar normatív környezetbe ágyazását jelentik. *Meszlény Artur* pedig szintén csak a normatív szabályokat (ideértve a bírói gyakorlatot is) dolgozta fel 1931-ben.⁴⁵

Lényegében *Balás P. Elemér* volt az első, aki a személyiségi jogot átfogó módon feldolgozta, a magyar jogrendszerbe illesztette. Beépítette személyiségi jogi rendszerébe a joggyakorlatot is. Ami érdekes ebből a szempontból az az, mennyire egységesen mutatja be a személyiségi jogot annak ellenére, hogy az ténylegesen az akkori tételes jogban még csak töredezetten jelentkezett. *Balás* ugyan nem tér ki rá, és a szöveget olvasva egyből nem is feltűnő, azonban a legtöbb esetben a személyiségi jog jogalapja, jogcíme nem a Mtj.⁴⁶ 107–108. §§-a, hanem más jogrendszerbeli szabályok: a házassági bontóokok, büntető tényállások, szerzői jog. A személyiségi jog bírói gyakorlatban való elismerése is elsikkad, nem jut neki kellő figyelem, pedig a könyv megjelentekor, 1941-ben a személyiségi jogot a joggyakorlat már általános jelleggel védte. Érdeme ennek a személyiségi jogi rendszernek, hogy az egyes személyiségi jogokat igyekszik bemutatni, különösen a névjogot bontja ki, amelynek a leggazdagabb a joggyakorlata a magyar jogrendszerben, és amelynek köszönhetően a személyiségi jogot a bírói gyakorlat végül elismerte. Meglátásom szerint ez azért van így, mert egyrésztől ez volt az első olyan jog, amely esetén más jogforráshelyek alapján nem lehetett volna egyértelműen eldönteni a jogvitát, másrésztől pedig más személyiségi jogi vonatkozásokkal ellentétben az igény nem eszmei, pénzbeli elégtételben jelentkezett, hanem a jogsértéstől való minél hamarabbi eltiltásban. *A nem vagyoni (eszmei) kár szabályait azért nem találhatjuk meg a személyiségi jogi részben, mert az más jogalap volt, mint ami az eszmei érdekeket védelte.*

Hiánya azonban az, hogy az életkép (belső képmás) jogáról normatív tartalmú információt nem tudunk meg, sem annak tartalmát, sem megsértésének esetköreit nem találjuk, ugyanígy elsikkad a kegyeleti jog is, amely a joggyakorlatban szintén elismerésre került. Mindennek ellenére elévülhetetlen érdeme *Balás P. Elemérnek* a személyiségi jog átfogó feldolgozása, különösen a korabeli jogfelfogásban segített az sokat a bírói gyakorlatnak, miként a magánjogi törvénykönyv híján kútfő erejével szolgált a „Nagy-Szladits” is.⁴⁷ Sőt, a személyiségi jogok *Balás-féle* elmélete, az abban tett megállapítások a mai napig hatnak a jogirodalomban, sőt még az újabb bírói gyakorlatban is.⁴⁸

A személyiségi jog esetében *Balás* szerint a személyi szemlélet kizárólagos, az dologi elemmel, dologi jellemzővel nem bír. *„Bármiképp fogjuk is fel ugyanis a személyiséget, mindenképpen megáll az a tétel, hogy a külső világhoz nem tartozik.”*⁴⁹ A személyiség ugyan hatással is van a külső világra, abban meg is nyilvánul, ugyanakkor *Balás* álláspontja szerint *„sohasem ezek a külső világbeli jelenségek a személyiségi jogi olta-*

⁴³ BOZÓKY 1901.

⁴⁴ GIERKE 1895.

⁴⁵ MESZLÉNY ARTUR: *Magyar Magánjog I.*, Budapest, 1931.

⁴⁶ Magyarország Magánjogi Törvénykönyve. M. Kir. Igazságügyminisztérium, Budapest, 1928.

⁴⁷ A Szladits Károly által szerkesztett, Grill kiadónál megjelent 6 kötetes magánjogi munka elnevezése.

⁴⁸ BDT 2018. 78.

⁴⁹ BALÁS 1941, 624. p.

lom tárgyai, hanem maga a személyiség a maga empiria-felettségében.”⁵⁰ A külső világ tárgyai, a dologi szemlélet alá esnek ugyanakkor a vállalat- és árujelzők, amelyek elsődleges funkciója a vállalat, illetve annak árujának megjelölésében rejlik. A személynevek ilyen irányú vagy reklámcéltű felhasználása esetén a név az empiria-felettségéből előbújik, tárgyasul, szoros kapcsolatba lép a külső világ tárgyaival. *Balás* szerint a név ilyen irányú „eldologiasítása” nem személyiségi jogi kérdés, hanem a versenyjog (esetleg kereskedelmi jog) hatókörébe tartozik.⁵¹

Úgy tűnik ebben a tekintetben *Balás P. Elemér* álláspontja meghaladott. A tendencia ugyanis az, hogy a személyiségi jog nem csupán eszmei (személyi) érdekeket véd, hanem vagyoniakat is, és a személyiségi jegyekkel kapcsolatos vagyoni érdekek, az azokkal kapcsolatos dologi szemlélet nem szorítható a versenyjog és a szellemi tulajdonvédelem területére. A versenyjogéra azért nem, mert a 21. század személyiségi jogsértései tipikusan nem versenytársak között jelentkeznek, a szellemi tulajdonjog területére pedig azért nem, mert az „eldologiasított”, tárgyasult személyiségi jogi jogtárgyak személyiséggel való kapcsolata továbbra is szoros marad. Ez okból ismerte el a német és az osztrák bírói gyakorlat a személyiségi jogok örökölhetőségét és korlátozott forgalomképességét is.⁵² Ennélfogva szorgalmaztam én egy, a személyi és dologi szemléletet ötvöző vagyoni személyiségi jog elismerését, mint a tárgyasulás („eldologiasítás”) alapú vagyoni személyiségvédelem alanyi jogát.⁵³ A német uralkodó álláspont *Götting* nyomán⁵⁴ azt vallja – és ehhez csatlakozott az osztrák joggyakorlat is⁵⁵ –, hogy a vagyoni és személyi viszonyok vegyülnek a személyiségi jogon belül, hasonlóan a szerzői joghoz, addig *Beuthien* szerint a vagyoni értékű személyiségi javak a dologi dinamikának teljesen alá vannak vetve.⁵⁶ Ezzel szemben én azon az állásponton vagyok, hogy a személyi szféra csak egy szelete szakítható ki az empiria-felettségéből, a tárgyasítható személyiségi jegyek tekintetében – más vonásaiban és alaptermészetében azonban a személyiségi jog a dologi szemléletet nem támogatja.⁵⁷

A személyiségi jog területén sajnálatos módon csak a képmáshoz való jog körében született tanulmány a *Balás-Emlékkönyvben*, a személyiség átfogó értékelése körében nem. *Konkoly Zsolt* a képmáshoz való jog „dualista koncepcióját” emeli ki *Balás P. Elemér* munkásságában: „az ember testi anyagi dimenzióját szem előtt tartó, fizikai képmás, illetve a metaforikus („belső”) képmás”⁵⁸ koncepcióját, amely kortársainál ilyen módon nem volt jelen. *Konkoly* ezt saját elméletnek nevezi,⁵⁹ valójában azonban az ötletet a német jogból vette át *Balás*. Ez látható a személyiségi jogról írt művében is.⁶⁰

⁵⁰ BALÁS 1941, 625. p.

⁵¹ BALÁS 1941, 646, 648, 652, 655, 656. p.

⁵² NJW 2000, 2195 – Marlene Dietrich; BGH NJW 2000, 2201 – Der blaue Engel; SZ 2010/70 – Maria Treben

⁵³ SCHULTZ 2019, 126. p.

⁵⁴ NJW 2000, 2195 – Marlene Dietrich; GÖTTING 2001, 585. p.

⁵⁵ OGH SZ 2010/70 – Maria Treben.

⁵⁶ BEUTHIEN 2003, 1220. p.

⁵⁷ SCHULTZ 2019, 117–120. pp.

⁵⁸ KONKOLY 2018, 39–40. pp.

⁵⁹ KONKOLY 2018, 39. p.

⁶⁰ BALÁS 1941. 639. p.

A belső képmás fogalma a '20-as, '30-as évek német jogirodalmának terméke, amelyet életképnek (*Lebensbild*) is neveznek, később ez utóbbi elnevezés vált elfogadottá. Az életkép fogalma azonban a német bírói gyakorlaton sem ment ily módon keresztül. Az a poszt mortem személyiségi jog általános megsértési tényállásaként mint az „*elhunytt életképnek jogellenes eltorzítása*” él tovább.⁶¹

Versenyjog

Balás a témában megjelent leghosszabb és legrészletesebb tanulmánya a versenyjogot érinti, amellyel kapcsolatosan a jóerkölcs lényegét vizsgálja elméleti, tételes jogi és joggyakorlati szinten is. Előfeltételnek a kapitalizmust tekinti, csak a kapitalizmusban nyer önálló életet a dolog, és a jog a dolognak ezt az önálló mozgását támogatja és védi.⁶² „*A személyi elemnek csak annyiban lehet érvényesülnie az e rendszernek megfelelő versenyben, amennyiben arra törekszik, hogy a dolgok, az áruk előnyös konkrét tulajdonságai kellőképpen kifejezésre is jussanak, a fogyasztók érdeklődése kellőképpen legyen ébresztve és a szükséges tájékozottságot megszerezzék.*”⁶³

Balás megkülönbözteti a dologi és személyi erkölcsöt, és a dologi elem túlnyomósága mellett kiemeli, hogy „*a dolog középpontisága is csak bizonyos erkölcsi magatartás mellett lehetséges, nevezetesen csak akkor, ha a dologi elem hamisítatlanul, maradéktalanul érvényesül.*”⁶⁴ Ezt a versenyjog magánjogi tényállásain (szédelő feldicsérés, bitorlás, utánzás, hírnév- és hitelrontás, hólabda-szerződés, üzleti vagy üzemi titok elárulása, jogosulatlan felhasználása) egyesével vizsgálja, idevonva az üzleti vesztegetést is. Ezekben szerinte közös elem a dologi erkölcs keresztülvitele, és ebben a tekintetben nem ért egyet Ulmerrel,⁶⁵ hogy a versenyjog egészét, annak egyes tényállásait „nem lehet közös nevezőre hozni.”⁶⁶

A versenyjog valamennyi magánjogi tényállása a dologi erkölcsöt védi tehát, azaz objektív, és kizárólag a termék (dolog) önálló, személytelen mozgását támogatja, akkor is, ha a személyi elem is megjelenni látszik. Ez a személyi jelleg, azonban csak látszólagos és a dologi dinamikát szolgálja ki. Ez szembevetendő a szédelő feldicsérés és a bitorlás összehasonlításában. „*A szédelő feldicsérés tényálladéka egészen dologias vonatkozású, ellenben a bitorlás tényálladéka – látszólag – személyi attribútumokra vonatkozik: névre, cégre stb. De a személyi jelleg nyomban eltűnik, vagy legalább is háttérbe szorul, ha figyelmesebben megvizsgáljuk a tényálladékokat és megállapítjuk, hogy személyről csak annyiban van szó, amennyiben az üzleti vállalata körében cselekszik. A vállalat pedig fogalma szerint éppen a személy negációja: a vállalat az üzleti forgalom funkciója, tekintet nélkül az e funkció ellátására rendelt dolgok viszonyára, tehát a tulajdonos személyére.*”⁶⁷

⁶¹ BGHZ 50, 133 – Mephisto; NJW 1990, 1986 – Emil Nolde.

⁶² BALÁS 1940, 19. p.

⁶³ BALÁS 1940, 19–20. pp.

⁶⁴ BALÁS 1940, 28. p.

⁶⁵ ULMER 1932.

⁶⁶ BALÁS 1940, 63. p.

⁶⁷ BALÁS 1940, 31–32. pp.

A tételes jog, illetve a joggyakorlat elemzéséből végülis arra jut, hogy az üzleti verseny és a tisztességtelen verseny fogalmát a bíróságok helyesen alkalmazzák. Elsősorban a svájci és a német törvényekkel és joggyakorlattal hozza ezeket kapcsolatba, és a németet kritizálja igazán. Ezen túl kiemeli, hogy a joggyakorlat az összehasonlító reklám tilalmával összefüggésben a dologi szemléletet túlzásba is viszi.⁶⁸

Összességében arra jut, hogy az üzleti verseny lényege abban rejlik, hogy a dologi szempont uralkodik, a dolgok versenyeznek egymással, a személyi szempontok pedig, legalább is közvetlenül, ki vannak kapcsolva.⁶⁹

Versenyjogi szemléletéből a személyi (eszmei) és a dologi (vagyoni) elemek egymásra való hatásaa körében *Balás* következetesen keresztülviszi azt a később kifejtésre kerülő elképzelését, hogy a személyiséggel összefüggő vagyoni érdekeket a tételes jogban a személyiségi jogról leválasztva, elsősorban a versenyjogban kell értékelni. Sőt, valószínűleg a versenyjogból fakadóan jön számára az ötlet, hiszen az erre vonatkozó álláspontját még azelőtt kifejti, mielőtt részletesen feltárná a dologi szemléletre vonatkozó bármilyen elméletét. A személyi elem elsorvadása, az „eldologiasítás”, ahogy ő mondja, elsősorban a vállalat- és árujelző jogban jelentkezik a szolgai utánzás (jellegbitortlás) tényállásával összefüggésben. A jogintézmény célja ugyanis a vállalat, illetve az áru megjelölése. Itt lényegében az a mérce, hogy a személyiségi jog teljes mértékben tárgyiasult-e és ezáltal csak a dologi dinamikának van alávetve, vagy a tárgyiasulás csak részleges és a személyiségi joggal való kapcsolat továbbra is fennáll.⁷⁰

A személyi és dologi szemlélet használhatósága napjainkban

A személyi szemlélet kiterjesztését láthatjuk napjainkban a dologi tényezők tekintetében abban, hogy az állatokat a magyar jogalkotó is kivette a dologfogalomból, és kiterjesztő értelmezéssel oldja meg azok védelmét.⁷¹ Fordított irányú folyamatokra lehetünk figyelmesek ugyanakkor, ha a személyiségi jogok vagyoni értékét és forgalomképességét vizsgáljuk. Ebben a tekintetben a dologi elem a személyiség védelmét képező legszemélyesebb jogba is betolul és a verseny, a kereskedelmi forgalom számára megnyitja e jogokat is.

Szerzői jog tekintetében a monizmust⁷² is áttöri a dologi szemlélet, és a jogalkotó több esetben átruházhatóvá nyilvánítja a vagyoni jogokat. Ezek jellemzően azok az esetek, amelyek tekintetében az alkotó háttérbe szorul, a személyes jelleg, a személyi jelleg csökevényes. Ide sorolhatóak a szoftverre⁷³ és az adatbázisra vonatkozó vagyoni jogok,⁷⁴ a reklámozás céljára megrendelt művek.⁷⁵ Hasonló dinamikát tapasztalhatunk a

⁶⁸ BALÁS 1940, 62. p.

⁶⁹ BALÁS 1940, 63. p.

⁷⁰ KUNCZ – BALÁS P. 1924. 42. p. A bírói gyakorlatból: K. P. IV. 1753/1939. K, P. IV. 3967/1937.

⁷¹ 2013. évi V. törvény 5:14. (3) bek.

⁷² 1999. évi LXXVI. törvény 9. § (1) bek., a továbbiakban: Sztj.

⁷³ Sztj. 58. § (3) bek.

⁷⁴ Sztj. 61. § (2) bek.

⁷⁵ Sztj. 63. § (1) bek.

munkaviszonyban készült művekkel kapcsolatosan, ahol a vagyoni jogok jogutódja a munkáltató lesz.⁷⁶

Hasonló kihívásokat jelent a mesterséges intelligencia megjelenése mind a szellemi tulajdonjog, mind az általános magánjog terén, hiszen az emberi szubjektívum, érzékelés, akaratkifejezés tükröződik vissza a mesterséges intelligencia cselekedeteiben, ez pedig a magánjog alapjait, a cselekvőképességet, az alkotó személyiségét is érinti. *Balás* ezt úgy fogalmazná meg valószínűleg, hogy a személyi szemlélet emberen túli kiterjesztése már nem csak a vállalatokat (jogi személyeket) érinti, hanem eljutott az állatokhoz, és a mesterségesen gondolkozó, önálló akaratképzésre képes entitásokhoz, a mesterséges intelligenciához is.

A versenyjog lényegét *Balás* helyesen ragadta meg, ugyanakkor a személyi elem betüremkedése napjainkban is jelentkezik a híres személyek, sztárok reklámokba való bevonásával, amely magát a személyiségi jogot is a dologi szemlélet alá vonta be Németországban.⁷⁷ De ugyanilyen a fogyasztók elérése véleményvezérek (influencerek) által. A *customer to customer* reklám ugyan lényegét tekintve személyes jellegénél fogva hat, de a dinamikus dologi szemléletnek alárendelten: a termékért.⁷⁸

Ebből látható, hogy a *Balás P. Elemér* által kifejlesztett dualisztikus társadalomszemlélet napjaink technológiai kihívásaival kapcsolatosan is kiállja a próbát, azok ezzel ugyanúgy leírhatóak.

Összegzés

Balás P. Elemér életművében megmutatózó szakmai irányvonalak összességét tekintve nevezik őt méltán az utolsó magyar polihisztor jogásznak. *Balás* nem csak a jog társadalomtudományokkal összefüggésben kifejtett nézetei, illetve a hozzá köthető dinamikus dologi és személyi szemlélet miatt az egyik legnagyobb magyar jogász, hanem azon munkája miatt, amelyet az egyes jogágakban, jogterületekben kifejtett dogmatikus-rendszerező tevékenysége jelentett és jelent ma is.

Balás P. Elemér jogászi géniuszát a következő premisszák jellemezték:

Egyrésztől gyakorlatias volt, nem csupán elméleti szakember, hanem mindig figyelembe vette a kor, a társadalom, a gazdaság, a technológia igényeit is és ehhez mérte a jogot. Ez egyébként kifejezetten jellemző is a szladitsi iskolára, és megnyilvánul *Balás P. Elemér* munkásságában is. Másrésztől jellemzi az elméleti gondolkodás, a rendszerezési képesség, amely nem önmagában áll, hanem szintetizálódik a gyakorlati szempontokkal. Harmadrészt kiemelhető a külföldi jogok, a külföldi szabályozási modellek figyelembevétele, értékelése, sőt sokszor kritikája is. Ez megnyilvánul abban az irányban is, hogy ő maga is több nyelven publikált. Negyedrészt említhető a jövőbe tekintés, a jövő kihívásai jogi megoldásának, leszabályozásának igénye: az új technológiák iránti érzékenység, és a jogi vizsgálatban azok középpontba emelése. Ötödészt pedig ilyen az

⁷⁶ Sztj. 30. § (1) bek.

⁷⁷ NJW 1992, 2084 – Joachim Fuchsberger.

⁷⁸ Lásd pl. a Gazdasági Versenyhivatal #GVH#Megfeleles#Velemenyvezer elnevezésű iránymutatását. (http://www.gvh.hu/data/cms1037278/aktualis_hirek_gvh_megfeleles_velemenyvezer_2017_11_20.pdf)

organikusság, a magyar jogi hagyományok tisztelete, amelybe a folyamatosan megújuló, gazdagodó jogi nyelv is beletartozik.

Mindezen sajátosságok alapján egyet kell értenünk *Koltay Andrással*, aki szerint *Balás P. Elemér* életművében nem csupán jogtörténeti érdekességeket találhatunk, hanem ma is használható, értékes jogi álláspontokat, meglátásokat;⁷⁹ olyan tudást, amely öröké a magyar jogi közkinccs részét fogja képezni.

III. Fontosabb művei

A sajtódeliktum. Pallas, Budapest, 1922.

(KUNCZ ÖDÖN – BALÁS P. ELEMÉR) *A tisztességtelen verseny.* Politzer Zsigmond. Budapest, 1924.

A tisztességtelen verseny büntetőjoga. Váci Kir. Orsz. Fegyint. Budapest, 1924.

Rádió, szerzői jog, sajtójog. A Sajtó kiadása. Budapest, 1927.

Szerzői jogi reformtörekvések. A Sajtó kiadása. Budapest, 1927.

Kártérítési sajtójog. Polgári Jog. 1930. 501–514. pp.

Az okozatosság büntetőjogi problematikája. MTA kiadása. Budapest, 1936.

Szerzői jog és dologi dinamizmus. In: Emlékkönyv dr. Szladits Károly tanári működésének 30. évfordulójára. Grill. Budapest, 1938. 3–24. pp.

Szerzői magánjogunk de lege ferenda. In: TURY SÁNDOR KORNÉL (szerk.): Menyhárh Gáspár emlékkönyv. Dolgozatok Menyhárh Gáspár születésének 70. évfordulójára. Szeged, 1938. 1–49. pp.

A modern perjogi tudomány fejlődési iránya. In: Emlékkönyv Kolosváry Bálint dr. jogtanári működésének 40. évfordulójára. Grill. Budapest, 1939.

Dinamikus dologi szemlélet a magánjogban. A versenyjog alapproblémája. Magyar Jogászegyleti Értekezések. 1940. 37–100. pp.

Személyi és dologi társadalomszemlélet. Társadalomtudomány. 1940. 129–156. pp.

Személyiségi jog. In: SZLADITS KÁROLY (szerk.): Magyar magánjog I. Grill. Budapest, 1941. 624–663. pp.

Szerzői jog. In: SZLADITS KÁROLY (szerk.): Magyar magánjog I. Grill. Budapest, 1941. 664–694. pp.

Személyi és dologi szemlélet az anyagi büntetőjog és a perjog fejlődésében. In: ECKHART FERENC – DEGRÉ ALAJOS (szerk.): Emlékkönyv dr. viski Illés József ny. r. egyetemi tanár működésének 40. évfordulójára. Stephaneum. Budapest, 1942. 15–32. pp.

A Széchenyi-Kossuth-ellentét hírlapi vitájuk tükrében. Kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem. Kolozsvár, 1943. 1–230. pp.

Perszemlélet és kriminálpolitika. Akadémiai székfoglaló. Budapest, 1947.

Törvényjavaslat a szerzői jogról. Magyar jogászegylet. Budapest, 1947.

Balás P. Elemér műveinek teljes listája:

Balás P. Elemér tudományos közleményeinek jegyzéke. In: KOLTAY ANDRÁS (szerk.): Balás P. Elemér emlékkönyv. Budapest, 2018. 841–849. pp.

⁷⁹ KOLTAY 2018, 135. p.

IV. Irodalomjegyzék

- BEUTHIEN, VOLKER: *Was ist vermögenswert, die Persönlichkeit oder ihr Image?* NJW 2003. 1220–1223 pp.
- BOZÓKY ALAJOS: *Abszolút személyjogok.* In: FODOR ÁRMIN (szerk.): *Magyar Magánjog I.* Wolfner és Singer. Budapest, 1901.
- ELSTER, ALEXANDER: *Urheber- und Erfinder-, Warenzeichen- und Wettbewerbsrecht (Gewerblicher Rechtsschutz).* Duncker & Humblot. Berlin und Leipzig, 1928.
- FEHÉRVÁRY JENŐ: *Magyar magánjog kistükre.* Barkóczy. Budapest, 1942.
- GELLÉN KLÁRA: *Balás P. Elemér a sajtó-helyreigazítási jog tárgyáról.* In: KOLTAY ANDRÁS (szerk.): *Balás P. Elemér emlékkönyv.* Wolters Kluwer. Budapest, 2018. 11–18. pp.
- GIERKE, OTTO VON: *Deutsches Privatrecht. Erster Band.* Duncker & Humblot. Leipzig, 1895.
- GÖTTING, HORST-PETER: *Die Vererblichkeit der vermögenswerten Bestandteile des Persönlichkeitsrechts – ein Meilenstein in der Rechtsprechung des BGH.* NJW 2001. 585–587. pp.
- JUHÁSZNÉ ZVOLENSZKI ANIKÓ: *Balás P. Elemér rövid önéletrajza.* In: KOLTAY ANDRÁS (szerk.): *Balás P. Elemér emlékkönyv.* Wolters Kluwer. Budapest, 2018. 837–840. pp.
- KOLOSVÁRY BÁLINT: *Magánjog: vezérfonal a magyar magánjogból tartott egyetemi előadásokhoz: a jogfejlődés újabb eredményeivel.* Studium. Budapest, 1944.
- KOLTAY ANDRÁS: *Mit üzen Balás P. Elemér a 21. század médiaszabályozásának?* In: KOLTAY ANDRÁS (szerk.): *Balás P. Elemér emlékkönyv.* Wolters Kluwer. Budapest, 2018. 135–156. pp.
- KONKOLY ZSOLT: *A képmáshoz való jog Balás P. Elemér és kortársai szemléletében.* In: KOLTAY ANDRÁS (szerk.): *Balás P. Elemér emlékkönyv.* Wolters Kluwer. Budapest, 2018. 19–40. pp.
- KUNCZ ÖDÖN – BALÁS P. ELEMÉR: *A tisztességtelen verseny.* Politzer Zsigmond. Budapest, 1924.
- LEGEZA DÉNES ISTVÁN: *„Egyszer mindenkorra és örök áron”. A szerzői jog és forgalomképessége Magyarországon a reformkortól 1952-ig.* Szeged, 2017.
- MESZLÉNY ARTUR: *Magyar Magánjog I.* Grill. Budapest, 1931.
- MEZEI PÉTER: *Balás P. Elemér 1934/1947-es szerzői jogi reformkoncepciója.* In: KOLTAY ANDRÁS (szerk.): *Balás P. Elemér emlékkönyv.* Wolters Kluwer. Budapest, 2018. 45. 47. p.
- NEUMANN ÁRMIN: *A kereskedelmi törvény magyarázata.* Atheneum. Budapest, 1895.
- NIZSALOVSZKY ENDRE: (cím nélkül). *Jogászegyleti Szemle* 1948. 151. pp.
- NÓTÁRI TAMÁS: *Szerzői jogi reformok és reformkísérletek.* In: KOLTAY ANDRÁS (szerk.): *Balás P. Elemér emlékkönyv.* Wolters Kluwer. Budapest, 2018. 55–94. pp.
- PÓLAY ELEMÉR: *Balás P. Elemér születésének 100. évfordulójára.* *Magyar Jog.* 1984. 31. évf. 6. sz. 84–86. pp.
- RÁCZ GYÖRGY: *Egy polihisztor magyar jogász emlékezete.* *Jogtudományi Közlöny.* 1983. 38. évf. 6. sz. 412–413. pp.
- SCHULTZ MÁRTON: *A vagyoni személyiségi jog. A személyiségi jog vagyoni és személyi viszonyainak monizmusa a tárgyasítható személyiségi jegek vonatkozásában.* *Jogelméleti Szemle* 2019/1. 109–131. pp.
- SZLADITS KÁROLY: *A magyar magánjog vázlata I.* Grill. Budapest, 1933.
- ULMER, EUGEN: *Sinnzusammenhänge im modernen Wettbewerbsrecht. Ein Beitrag zum Aufbau des Wettbewerbsrechts.* Springer. Heidelberg, 1932.
- VALLASEK MAGDOLNA: *A sajtószabadság eszméje és jogi fogalma.* In: KOLTAY ANDRÁS (szerk.): *Balás P. Elemér emlékkönyv.* Wolters Kluwer. Budapest, 2018. 95–106. pp.
- ZVOLENSZKI ANIKÓ: *In memoriam: Balás P. Elemér (Halálának ötvenedik évfordulójára).* *Jogtudományi Közlöny* 1998. 53. évf. 5. sz. 174–175. pp.